

A TANTÁRGY ADATLAPJA

Rousseau és a felvilágosodás filozófiája

Egyetemi tanév 2025-2026

1. A képzési program adatai

1.1. Felsőoktatási intézmény	Babes-Bolyai Tudományegyetem
1.2. Kar	Történelem és Filozófia
1.3. Intézet	Magyar Történeti Intézet
1.4. Szakterület	Filozófia
1.5. Képzési szint	Alapképzés (BA)
1.6. Tanulmányi program / Képesítés	Filozófia
1.7. Képzési forma	Nappali

2. A tantárgy adatai

2.1. A tantárgy neve		Rousseau és a felvilágosodás filozófiája				A tantárgy kódja		HLM2410		
2.2. Az előadásért felelős tanár neve			Dr. Bakcsi Botond							
2.3. A szemináriumért felelős tanár neve			Dr. Bakcsi Botond							
2.4. Tanulmányi év		II	2.5. Félév		4	2.6. Értékelés módja		K	2.7. Tantárgy típusa	Szaktárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1. Heti óraszám	4	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor/projekt	2
3.4. Tantervben szereplő összóraszám	56	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	28
Az egyéni tanulmányi idő (ET) és az önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					24
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					12
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					20
Egyéni készségfejlesztés (tutorálás)					10
Vizsgák					4
Más tevékenységek:					
3.7. Egyéni tanulmányi idő (ET) és önképzési tevékenységekre (ÖT) szánt idő összóraszáma					70
3.8. A félév összóraszáma					126
3.9. Kreditszám					5

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1. Tantervi	
4.2. Kompetenciabeli	

5. Feltételek (ha vannak)

5.1. Az előadás lebonyolításának feltételei	Kötelező részvétel az előadások 70%-án.
5.2. A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	- Az egyetemi szabályzat értelmében a szemináriumokon való részvétel kötelező. - Bekapcsolódás a megbeszélésekbe, vitákba. Kiválasztott szövegrészek bemutatása. 1 kötelező szemináriumi dolgozat.

6. Elsajátítandó jellemző kompetenciák

Szakmai/kulcs-kompetenciák	C1 A filozófia elméleti és történeti alapjainak beazonosítása és megfelelő alkalmazása: elvek, értékek, etikák, gondolkodási módozatok és gyakorlatok C2 Általános és ágazati filozófiai gondolatok, témák és problémák rendszerezése és megfogalmazása C3 Megoldások, konklúziók vagy alternatív probléma-megközelítések erős és gyenge pontjainak a kritikai gondolkodás (logikai elemzés és értékelés) általi beazonosítása C4 Az emberi cselekedetek, tapasztalatok és létezés okainak, elveinek és értelmének a kimutatása C5 Filozófiai gondolatok/ismeretek létrehozása és közlése
Transzverzális kompetenciák	CT1 Közepes nehézségű problémahelyzetek realista, illetve mind elméleti, mind gyakorlati érveléssel való kezelése, hatékony megoldásuk érdekében CT2 A hatékony multidiszciplináris csoportmunka technikáinak a különböző hierarchikus szinteken való alkalmazása

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó jellemző kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	- Az etika, esztétika, művészetelmélet, politikai filozófia tantárgyak keretében elsajátított ismeretek bővítése - A művészeti, oktatásügyi, társadalmi, politikai folyamatok elemzése, sajátos előfeltételeinek és lehetséges következményeinek analitikus elkülönítése - Az alapvető emberi attitűdöket irányító alapelvek megítéléséről és alkalmazásáról való reflektált gondolkodás, azok gyakorlatba ültetésének a megkönnyítése
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	- Az etika, esztétika, művészetelmélet, politikai filozófia tantárgyak keretében elsajátított ismereteknek egy sajátos történelmi korszakra, kulturális kontextusra való alkalmazása - A kultúrkritikai szemléletmód elsajátítása, összekapcsolása a vonatkozó 20. és 21. századi folyamatokkal - A társadalmi folyamatokat megalapozó alapelvek azonosítására vonatkozó fogalmi eszköztár elsajátítása - Aktuális problémahelyzetekre, kulturális dilemmákra való, történetileg megalapozott reflexió kialakítása

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés. A felvilágosodás fogalma, eszmetörténete 1. Előzmények, angolszász vitapartnerek	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
2. A felvilágosodás fogalma, eszmetörténete 2. A <i>Lumières</i> százada és a francia <i>philosophe</i> -ok	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
3. Rousseau életművének komplexitása, sajátos retorikája és viszonya a felvilágosodás filozófiájához	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
4. Rousseau kultúrkritikája, művészetfelfogása, irodalmi munkássága	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
5. A rousseau-i természetfelfogás, és a természetelvű pedagógiai elmélet	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
6. Rousseau vallásfelfogása	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	

7. A Rousseau-i ismeret- és nyelvelmélet alapvonásai	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
8. Rousseau politikai filozófiája 1. Szerződéselméletének sajátosságai	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
9. Rousseau politikai filozófiája 2. Voluntarizmus, decizionizmus	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
10. Rousseau politikai filozófiája 3. Népszuverenitás és a közvetlen demokrácia	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
11. Rousseau politikai filozófiája 4. Kései politikai írások, kollektív szubjektivitás, nacionalizmus	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
12. Rousseau recepciója 1. A forradalmi hagyomány	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
13. Rousseau recepciója 2. A republikánus hagyomány	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	
14. Összegzés. Rousseau hagyatéka. Cáfolatok, újrafelfedezések és a Rousseau-paradoxon	Előadás, felvetett kérdések megbeszélése, összefoglalás	

Könyvészet

A felvilágosodás fogalma, filozófiája:

Ernst Cassirer: *A felvilágosodás filozófiája*. Atlantisz, Budapest, 2007.

Pierre Chaunu: *Felvilágosodás*. Osiris, Budapest, 1998.

Ulrich im Hof: *A felvilágosodás Európája*. Atlantisz, Budapest, 1995.

Roland Mortier: *A európai felvilágosodás fényei és árnyai*. Gondolat, Budapest, 1983.

Jean-Jacques Rousseau művei:

Jean-Jacques Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 7-40.

Jean-Jacques Rousseau: Levél d'Alembert-nek, in *Értekezések és filozófiai levelek*. Magyar Helikon, Budapest, 1978, 317-462.

Jean-Jacques Rousseau: Erkölcsi levelek, in *Értekezések és filozófiai levelek*. Magyar Helikon, Budapest, 1978, 271-316.

Jean-Jacques Rousseau: *Emil, avagy a nevelésről*. Papyrus Book, Budapest, 1997.

Jean-Jacques Rousseau: *Esszé a nyelvek eredetéről*. Attraktor, Gödöllő-Máriabesnyő, 2007.

Jean-Jacques Rousseau: Értekezés az emberek közötti egyenlőtlenség eredetéről és alapjairól, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 61-200.

Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről, avagy a politikai jog elvei, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 259-416.

Jean-Jacques Rousseau: Alkotmánytervezet Korzika számára, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 527-592.

Jean-Jacques Rousseau: Elmékedések a lengyel kormányzatról és tervezett reformjáról, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 593-708.

Jean-Jacques Rousseau: *Vallomások*. Magyar Helikon, Budapest, 1962.

Jean-Jacques Rousseau: *A magányos sétáló álmodozásai*. Európa, Budapest, 1997.

Jean-Jacques Rousseau: *Rousseau, Jean-Jacques bírása – Párbeszéd*. Typotex, Budapest, 2020.

Másodlagos szakirodalom magyar nyelven:

Allan Bloom: Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), in Leo Strauss - Joseph Cropsey (szerk.): *A politikai filozófia története II*. Európa, Budapest, 1994, 68-98.

Paul de Man: Rousseau, in *Az olvasás allegóriái*. Ictus, Szeged, 1999, 183-404.

Fodor Géza: Termékeny rosszhiszeműség. Rousseau színházkritikája, *Holmi*, 2004/3, 285-300.

Horkay Hörcher Ferenc: Rousseau és a felvilágosult kultúrkritika, in *Esztétikai gondolkodás a felvilágosodás korában 1650-1800*. Gondolat, Budapest, 2013, 241-258.

Kelemen János: Rousseau nyelvelmélete, in *A nyelvfilozófia kérdései Descartes-től Rousseau-ig*. Kossuth-Akadémiai, 1977, 261-299.

Ludassy Mária: *Moralisták és terroristák. A francia felvilágosodás és a francia forradalom erkölcsi és politikai problémáiból*. Kozmosz, Budapest, 1987.

Ludassy Mária: *Téveszméink eredete*. Atlantisz, Budapest, 1991.

Ludassy Mária: *Szavak és kardok. Nyelvfilozófia és hatalomelmélet*. Atlantisz, Budapest, 2004.

Ludassy Mária: *Felvilágosodás-értelmezések*. Áron Kiadó, Budapest, 2008.

Ludassy Mária: *Felvilágosodástól elsötétítésig. Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2014.

Olay Csaba: Elidegenedés Rousseau gondolkodásában, *Magyar Filozófiai Szemle*, 60, 2016/4, 9-30.

Pukánszky Béla: Rousseau gyermekszemlélete és a „fekete pedagógia”, *Iskolakultúra*, 2005/9, 3-16.

Leo Strauss: *Természetjog és történelem*. Pallas Stúdió – Attraktor, Budapest, 1999.

Pócza Kálmán: Schmitt, Rousseau és a politikai közösség alapja, in *Magyar Filozófiai Szemle* 55, 2011/2, 56-74.

Tematikus folyóiratszámok:

Balogh Brigitta (szerk.): „Rousseau” tematikus blokk, *Kellék* 49 (2013), 7-49.

Ludassy Mária (szerk.): „Jean-Jacques Rousseau 300 éve” tematikus blokk, *Magyar Tudomány*, 2012/7, 770-823.

Másodlagos szakirodalom idegen nyelven:

Louis Althusser: Rousseau et ses prédecesseurs. La philosophie politique au XVIIe et au XVIIIe siècle, in *Politique et histoire, de Machiavel à Marx*. Seuil, Paris, 2006, 255-368.

Bruno Bernardi: *La fabrique des concepts. Recherches sur l'invention conceptuelle chez Rousseau*. Honoré Champion, Paris, 2006.

Bruno Bernardi: *Le principe d'obligation: sur une aporie de la modernité politique*. Vrin, Paris, 2007.

Bruno Bernardi: Rousseau, une autocritique des Lumières, *Esprit*, n° 357, 2009/8-9, 109-124.

Ernst Cassirer: *Le problème Jean-Jacques Rousseau*. Arthème Fayard/Pluriel, Paris, 2010.

Jean-Jacques Chevalier: Jean Jacques Rousseau ou l'absolutisme de la volonté générale, *Revue française de science politique* 3, 1953/1, 5-30.

Gérard Genette, Tzvetan Todorov (éd.): *Pensée de Rousseau* (écrits de Éric Weil, Ernst Cassirer, Leo Strauss, Chares Eisenmann, Robert Derathé, Paul Bénchou, Victor Goldschmidt). Seuil, Paris, 1984.

Victor Goldschmitt: *Anthropologie et politique. Les principes du système de Rousseau*. Vrin, Paris, 1983.

Pierre Manent: *Naissances de la politique moderne. Machiavel – Hobbes – Rousseau*. Gallimard, Paris, 2007.

Patrick Riley: A Possible Explanation of Rousseau's General Will, in *Will and Political Legitimacy. A Critical Exposition of Social Contract Theory in Hobbes, Locke, Rousseau, Kant, and Hegel*. Harvard UP, Cambridge, Massachusetts and London, England, 1982, 98-124.

Judith N. Shklar: *Men and Citizens: A Study of Rousseau's Social Theory*. Cambridge UP, Cambridge, 1969.

Jean-Fabien Spitz: Rousseau et la tradition révolutionnaire française : une énigme pour les républicains, *Les Études philosophiques*, 2007/4, 445-461.

Jean Starobinski: *Jean-Jacques Rousseau, la transparence et l'obstacle*. Suivi de *Sept essais sur Rousseau*. Gallimard, Paris, 1976.

Jean Starobinski: *Le remède dans le mal, critique et légitimation de l'artifice à l'âge des Lumières*. Gallimard, Paris, 1989.

Leo Strauss: On the Intention of Rousseau, *Social Research* 14, 1947/4, 455-487.

Luc Vincenti (éd.): *Rousseau et le marxisme*. Publications de la Sorbonne, Paris, 2011.

Maurizio Viroli: *Jean-Jacques Rousseau and the „well-ordered-society”*. Cambridge UP, Cambridge, 1988.

8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. A brit felvilágosodás morálfilozófiája: Reid, Clarke, Hume, Ferguson	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
2. A francia felvilágosodás társadalomfilozófiája: Voltaire, Diderot, Helvétius	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
3. Rousseau komplexitása, stílusa: második <i>Értekezés</i> ; <i>Esszé</i> ; <i>Emil</i> , <i>Rousseau</i> , <i>Jean-Jacques bírálja</i> – szemelvények	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
4. Rousseau művészetfelfogása, színházról vallott nézetei, irodalmi munkássága: első <i>Értekezés</i> , <i>Lévil d'Alembert-nek</i> , <i>Vallomások</i>	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
5. Rousseau pedagógiai elvei: <i>Emil</i> – szemelvények	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
6. Rousseau vallásfelfogásának központi elemei: <i>A savoyai káplán hitvallása</i>	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
7. Tudás és nyelv, metafora és	Szövegértelmezés, a bemutatott	

megnevezés: <i>Esszé a nyelvek eredetéről</i> ; Condillac: <i>Esszé az emberi ismeretek eredetéről</i>	szemelvények megvitatása	
8. A rousseau-i kontraktualizmus sajátosságai: Hobbes: <i>Leviatán</i> ; <i>A társadalmi szerződésről</i>	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
9. Az általános akarat fogalma által felvetett problémák: <i>A társadalmi szerződésről</i>	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
10. Népszuverenitás és a képviselő elutasítása: <i>A társadalmi szerződésről</i>	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
11. Kollektív szubjektivitás, identitás, nacionalizmus: kései alkotmánytervezetek	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
12. Rousseau utóélete – forradalmi hagyomány, marxizmus: Sieyès, Saint-Just, Robespierre	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
13. Rousseau utóélete – a republikánus hagyomány: Tocqueville, Furet	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	
14. Paradoxonok Rousseau filozófiájában és recepciójában: John Stuart Mill, Paul de Man	Szövegértelmezés, a bemutatott szemelvények megvitatása	

Könyvészet

Thomas Reid: tanulmányok az ember szellemi képességeiről, in Horkay Hörcher Ferenc (szerk.): *A skót felvilágosodás*. Osiris, Budapest, 1996, 263-274.

Samuel Clarke: Értekezés a természetes vallásról, in Márkus György (szerk.): *Brit moralisták a XVIII. században*. 1977, 13-54.

David Hume: Tanulmány az erkölcs alapelveiről, in Horkay Hörcher Ferenc (szerk.): *A skót felvilágosodás*. Osiris, Budapest, 1996, 61-84.

Adam Ferguson: Esszé a polgári társadalom történetéről, in Horkay Hörcher Ferenc (szerk.): *A skót felvilágosodás*. Osiris, Budapest, 1996, 175-196.

Voltaire: Fényűzés, in *Filozófiai ábécé*. Európa, Budapest, 1983, 154-158.

Denis Diderot: Fényűzés (erkölcsi és filozófiai) – Enciklopédia-cikk, in Ludassy Mária (szerk.): *A francia felvilágosodás morálfilozófiája*. Gondolat, Budapest, 1975, 204-217.

Helvétius: A szellemről a társadalomhoz való viszonyában, in Ludassy Mária (szerk.): *A francia felvilágosodás morálfilozófiája*. Gondolat, Budapest, 1975, 403-437.

Jean-Jacques Rousseau: Javított-e az erkölcsökön a tudományok és a művészetek újraéledése?, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 7-40.

Jean-Jacques Rousseau: Levél d'Alembert-nek, in *Értekezések és filozófiai levelek*. Magyar Helikon, Budapest, 1978, 317-462.

Jean-Jacques Rousseau: *Emil, avagy a nevelésről*. Papyrus Book, Budapest, 1997. Szemelvények.

Jean-Jacques Rousseau: *Esszé a nyelvek eredetéről*. Attraktor, Gödöllő-Máriabesnyő, 2007. Szemelvények.

Étienne Bonnot de Condillac: Esszé az emberi ismeretek eredetéről, in Jean-Jacques Rousseau: *Esszé a nyelvek eredetéről*. Attraktor, Gödöllő-Máriabesnyő, 2007, 93-144. Szemelvények.

Jean-Jacques Rousseau: A társadalmi szerződésről, avagy a politikai jog elvei, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 259-416.

Jean-Jacques Rousseau: Alkotmánytervezet Korzika számára, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 527-592.

Jean-Jacques Rousseau: Elmékedések a lengyel kormányzatról és tervezett reformjáról, in *Politikafilozófiai írások*. Atlantisz, Budapest, 2017, 593-708.

Emmanuel Joseph Sieyès: Mi a harmadik rend?, in Hahner Péter (szerk.): *A nagy francia forradalom dokumentumai*, Osiris, Budapest, 1999, 36-43.

Saint-Just: A természetről, a polgári állapotról, a politikai társadalomról, avagy a független kormányzat elveiről, in Ludassy Mária (szerk.): *A francia felvilágosodás morálfilozófiája*. Gondolat, Budapest, 1975, 585-636.

Maximilien de Robespierre: A vallási és erkölcsi eszméknek a köztársasági elvekkel való kapcsolatáról, in Ludassy Mária (szerk.): *A francia felvilágosodás morálfilozófiája*. Gondolat, Budapest, 1975, 651-674.

Alexis de Tocqueville: *A régi rend és a forradalom*. Atlantisz, Budapest, 1994. Szemelvények.

François Furet: *A forradalomról*. Európa, Budapest, 2006. Szemelvények.

John Stuart Mill: A szabadságról, in *A szabadságról – Haszonelvűség*. Magyar Helikon, Budapest, 1980. Szemelvény.

Paul de Man: Ígéretek (Társadalmi szerződés), in *Az olvasás allegóriái*. Ictus, Szeged, 1999, 331-372.

9. Az episztemikus közösségek képviselői, a szakmai egyesületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

- A rokon szakmák (művészettörténet, pedagógia, nyelvészet, politológia) művelőivel folytatott módszertani egyeztetések, kritikai viták
- A kulturális, művészeti, esztétikai megnyilvánulások kritikai értékelése
- Szakmai viták és fórumokon történő részvétel, kulturális és közéleti megnyilvánulások és jelenségek elemzése, az elemzéseknek esszé, szakkikk formájában történő publikációja

10. Értékelés

Tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	Az előadásokon bemutatott ismeretanyag elsajátítása, illetve értő kiegészítése a könyvészetben foglalt szempontokkal	A megbeszélésekbe való bekapcsolódás folyamatos ellenőrzése	20%
	Az előadásokon bemutatott témák, gondolkodási stílus elsajátítása és alkalmazása	Félév végi szóbeli vizsga	40%
10.5 Szeminárium / Labor	Szemináriumi szöveg bemutatása	Szemináriumi referátum bemutatása	20%
	Aktív részvétel a szemináriumi megbeszéléseken	A vitákban való aktív részvétel folyamatos értékelése	20%
10.6 A teljesítmény minimumkövetelményei			
• Részvétel az előadások 70%-án és a szemináriumok 100%-án • Legkevesebb egy, szabadon választott szemináriumi szöveg bemutatása. • Az ajánlott elsődleges szakirodalom ismerete. • Aktív részvétel a szemináriumi megbeszéléseken, saját nézőpontok melletti érvelés a viták során.			

11. SDG ikonok (Fenntartható fejlődési célok/ Sustainable Development Goals)¹

	A fenntartható fejlődés általános ikonja						
							

Kitöltés időpontja:
2025. szeptember 14.

Előadás felelőse:
Dr. Bakcsi Botond

Szeminárium felelőse:
Dr. Bakcsi Botond

Az intézeti jóváhagyás dátuma:
2025. szept. 24.

Intézetigazgató:
Nagy Róbert docens

¹ Csak azokat az ikonokat tartsa meg, amelyek az [SDG-ikonoknak az egyetemi folyamatban](#) történő alkalmazására vonatkozó eljárás szerint illeszkednek az adott tantárgyhoz, és törölje a többit, beleértve a fenntartható fejlődés általános ikonját is – amennyiben nem alkalmazható. Ha egyik ikon sem illik a tantárgyra, törölje az összeset, és írja rá, hogy „Nem alkalmazható”.